

Nekrologer

TROELS FINK

18. april 1912 - 26. oktober 1999

Et finjusteret billede af Troels Finks plads i den historiografiske kongerække må fremkomme ved andre, som har en mere skolet tilbøjelighed. Indtil det sker, er der orientering at finde i H.P. Clausens artikel i Dansk Biografisk Leksikon og i Roar Skovmands tilegnelse i Festskrift til Troels Fink. Fornyer af fagets videnskabelige tradition var han næppe. Selv om ingen er hævet over modsigelse og omfortolkning, har han i sin store produktion nået resultater, hvoraf mange vil blive stående. Hans arbejder er båret af en lidenskabelig nerve for sin egen tid. I kraft af den blev han en igangsætter, hvis initiativer rakte ind i fremtiden.

Stå ham nær som menneske kom jeg ikke til. Måske var der i virkeligheden få, der gjorde det. Som så mange andre beundrede jeg ham, da jeg som yngre begyndte at interessere mig for Sønderjyllands historie. Jeg stiftede et personligt bekendtskab, som uddybedes, mens jeg arbejdede på mine bøger om det danske mindretals historie i Sydslesvig, og mens jeg var direktør for Institut for grænseregionsforskning.

I det nu nedrevne store auditorium på Aarhus Universitet har jeg hørt ham forelæse fængslende og engageret. I det danske generalkonsulat har jeg siddet med ham i den smukke stue, der åbner et panorama over Flensborg havn. I billedsalen på Folkehjem i Aabenraa har jeg hørt ham causere om de sønderjyske ledere, hvis portrætter fylder væggene. Jeg har røget en cigar med ham i det store gule hus på nordsiden af Vægterpladsen, som han satte i stand. Jeg har bistået ham ved et møde, han tog initiativ til på det idylliske Sandbjerg gods, som han i sin tid selv som den første administrerede for Aarhus Universitet. Og jeg har en levende erindring om ham fra en udflugt for mig og min kone til en skov, han lod plante nord for grænsen.

Jeg ved, der er er dem, der har oplevet ham som en mere bister herre, men min personlige erindring er domineret af en elskværdighed, som jeg kom til at sætte pris på. Og så var han begavet med et lune, han kunne udfolde i humoristiske anekdoter. Jeg tror, mange andre vil huske ham for dem.

Jeg ved ikke, om Troels Fink anså sig for elev af nogen bestemt historiker. Erik Arup er nok som for så mange andre af hans generation den, der kommer nærmest. Aage Friis betragtede han med en kølighed, der grænsede til skepsis. I hvert fald placerer tilknytningen til Historikergruppen fra trediverne klart nok Troels Fink i den radikale tradition. Hans tidligt skrevne disputats *Udskiftningen i Sønderjylland indtil 1770* (1941) viser hans blik for den økonomiske og sociale histories betydning. Og med *Rids af Sønderjyllands historie* (1943) demonstrerede han, at der lå alvor i forpligtelsen til en folkelig formidling.

Ikke desto mindre vil han især blive husket for sine større bidrag til dansk politisk historie. Der er den folkelige oversigt *Sønderjylland siden genforeningen* (1955), der i virkeligheden hviler på et imponerende kendskab til et stort utrykt kildemateriale. Der er bøgerne om dansk udenrigspolitik før 1. verdenskrig, *Spillet om dansk neutralitet* (1959) og *Ustabil balance* (1961). Der er *Estruptionens politiske historie* (1986). Dertil kommer så i tre bind *Da Sønderjylland blev delt* (1978), der giver et indgående og engageret billede af brydningerne om genforeningen. Og til sidst *Båndene bandt* (1999) om forbindelserne mellem Sønderjylland og Danmark 1864-1914, færdiggjort med imponerende energi af en kræft-ramt 87-årig mand. Til disse værker slutter sig flere bøger og en række værdifulde tiddsskriftsartikler.

Man skal stå tidligt op for at præstere så meget. Det gjorde Troels Fink i bogstavelig forstand. I hans bøger er der præsenteret meget nyt, som han energisk har fundet frem af trykte og utrykte kilder. Hans belæsthed og hans overblik har givet hans fremstillinger perspektiv. Han forstod umiddelbart, at danske og tyske synsvinkler, endsiges da snævre regionale udgangspunkter, ikke i sig selv rakte til at udrede problemer i Sønderjyllands historie. Med disse fortrin forenede han praktikerens sans for, hvordan politiske problemer præger en situation, og hvordan beslutninger træffes.

Forkærligheden for den politiske historie var måske på den måde en temperamentssag. Men i hvert fald udsprang den af et engagement i samfundslivet og politikken selv. Kort efter sin kandidateksamen blev han ansat i Politiadjutanturen i Sønderjylland, hvor han kortlagde det tyske mindretals aktiviteter i den nazistiske periode. Han blev sekretær for Sønderjyske Danske Samfund, der i begyndelsen af besættelsen mobiliserede den største danske bevægelse, der nogen sinde er noteret. Allerede i kraft heraf fik han en national position, der i april 1945 gjorde hans hus i Århus til bombemål. I et par år fra 1946 lod han sig fuldtidsansætte i Udenrigsministeriet, hvor han bidrog til at fastholde en besindig demokratisk grænsepolitik. Og som konsulent var han i de føl-

gende år med til at tilrettelægge den politik, som førte til København-Bonnaftalerne i 1955. Overtagelsen af posten som dansk generalkonsul i Flensborg 1959 betød, at han tæt på fik mulighed for at følge den proces, som virkeliggørelsen af aftalerne måtte indebære. Her bidrog han til oprettelsen af Studieafdelingen ved Dansk Centralbibliotek for Sydslesvig, der nu er sammenknyttet med et righoldigt velfungerende arkiv. Og i 1976 fik han ved et ihærdigt politisk forarbejde virkeliggjort en gammel drøm med oprettelsen af Institut for grænseregionsforskning.

København-Bonn aftalerne hører til de større bedrifter i dansk udenrigspolitisk historie. Udenrigsministeriets daværende direktør, Nils Svenningsen, har i sit festskriftbidrag tilskrevet Troels Fink hovedæren. Selv har han beskedent i hvert fald over for mig tilkendegivet, at sådan var det ikke. Og i snæver forstand er det rigtigt. Forhandlinger om grænseforholdene var det ikke kommet til, da Vesttyskland skulle optages i NATO, hvis ikke den borgerlige opposition havde krævet et dansk initiativ. Da forhandlingerne så blev uomgængelige, fordi de havde været tysk politik siden 1950, tilrettelagde H.C. Hansen og Svenningsen dem med hele den dygtighed, de var i besiddelse af, men man skal ikke glemme, at overregissøren trods alt var Konrad Adenauer, og uden ham var det næppe gået så godt. Troels Fink foretrak under forberedelserne tydeligt nok ensidige tyske indrømmelser.

Vurderet i et lidt længere perspektiv bidrog Troels Fink imidlertid afgørende til forudsætningerne for, at det overhovedet kunne komme til et forlig. For det første ved fra 1948 at holde Hedtoft-regeringen på en grænsepolitisk kurs, der udæskede den borgerlige opposition mindst muligt, når dog et dansk afkald på Sydslesvig skulle fastholdes. Det var således ham, der overtalte ministrene til kulant økonomisk støtte til mindretallet til gengæld for, at landsdelen ikke blev indlemmet i Danmark. Og for det andet ved at skabe den afspænding i forholdene ved grænsen fra dansk side, som man kan karakterisere som gensidighed gennem stiltiende tilpasning. Den kan aflæses i regeringens stilling til mindretalspolitikens små og større spørgsmål. Det krævede en vel udviklet dømmekraft kombineret med indlevelsessevne og kendskab til detaljerne. Under denne balancegang, som ikke just i et og alt favoriserede de danske sydslesvigeres interesser, blev der lyttet til Troels Finks velfunderede råd. Også når mange odds var imod, kunne han mønstre en betydelig gennemslagskraft, eksempelvis da han opnåede, at der blev givet Duborgskolen ret til at holde dansk studentereksamen.

Det praktiske engagement satte også sit præg på Troels Finks virke som lærer på Aarhus Universitet, som han var tilknyttet 1942-1959, fra

1950 som professor. Her havde han fingre med i initiativer som oprettelsen af Erhvervsarkivet, Journalisthøjskolen, et institut for presseforskning og samtidshistorie og Institut for Statskundskab. Han var en dygtig underviser, der blandt andet interesserede sig nærgående for sine specialestuderendes tilrettelæggelse af indsatsen. Med historikere i Kiel, navnlig Alexander Scharff, indledte han en dialog, der kom til at sætte sine spor. Der lå en oprigtig påskønnelse af denne forsonende linie, da hans to folkelige sønderjyske historiebøger i 1958 blev udgivet på tysk under titlen *Geschichte des Schleswigschen Grenzlandes*. Ved siden af blev der kræfter til at deltage i ledelsen af Historisk Samfund for Sønderjylland og i reorganiseringen af Jysk Selskab for Historie.

For indsatsen i politik og samfundsliv stod H.P. Hanssen som det store forbillede. Troels Fink var rundet af den sejrende kreds i dansk sønderjysk politik, som H.P. Hanssen førte an i. Et stykke ude var han beslægtet med ham. Han beundrede H.P. Hanssens organisatoriske talent og energi. Han følte sig givetvis forpligtet over for den grænsepolitiske linie, som H.P. Hanssen havde fulgt. Han værdsatte klogskaben i den og følte sig forankret i dens demokratiske begrundelse. H.P. Hanssen hører til de store skikkelser i dansk historie. Selv om der her og der kan diskuteres overdivelse, måtte han fortjent blive helten i flere af Troels Finks bøger.

I efteråret 1974 talte Troels Fink om Den nationale linie i dansk historieskrivning, da Historisk Samfund med en række foredrag fejrede sit 75 års jubilæum. Han fremlagde her i hvert fald to iagttagelser, som er værd at huske.

Med en bemærkelsesværdig forståelse og sympati fremhævede han A.D. Jørgensens betydning. I mere end én forstand forekom det engagement ham kongenialt, som havde båret A.D. Jørgensens forskning og formidling. Naturligvis var det dansk, men det rummede også respekt for tysk kultur. Det var praktisk orienteret gennem de mange vennetjenester, A.D. Jørgensen formåede at yde den danske bevægelse i Sønderjylland. Og så var det demokratisk i den forstand, at den nationale selvbestemmelse måtte gælde.

Den anden bemærkning, der er værd at huske, var samtidskritisk. Historikerne var blevet så mange, at de kunne begynde fortrinsvis at skrive for hinanden. Det var tydeligt, at den højere akademiske stil, som havde vundet udbredelse, ikke tiltalte ham. Eller skarpere fortolket, han øjnedde en betydelig fare for, at det folkelige engagement ville blive svigtet. Når han selv skrev letforståeligt, nøgternt og dog engageret, var det ikke blot fordi det lå for ham, hvad det utvivlsomt gjorde, men fordi det svarede til en national og demokratisk pligt, han følte sig underkastet.

Ethvert livsløb rummer spændinger, det kan være svært at forlige. For Troels Fink lykkedes det på iøjnefaldende dimensioner at sætte på en fællesnævner, hvad han arbejdede med. Hans historiske forskning og formidling var båret af de samme overbevisninger som indsatsen i politik og samfundsliv. Nok var han sønderjyde, men ikke mere end at behovet for en samlet orientering efter et personligt dansk samfundssyn prægede ham stærkest. Nok var han dansk, men ikke så meget, at han ikke kunne indleve sig i det tyske samfunds problemer, historisk og fremadrettet. Og nok var han som et barn af sin tid dybt forankret i Danmark som nationalstat, men ikke mere end at fordelene ved europæisk integration på demokratisk grundlag stod ham klart.

Troels Fink har sat blivende spor. Historikere bør have en plads i historiografien. En sådan har han sikret sig i kraft af de resultater, som hans flid og perspektiv har frembragt. Men han tilhører de få, som uden at forlade sit fag også har en plads i historien udenfor.

Johan Peter Noack